

Ernst Toller

Beknopte biografie

BRON: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Ernst—Toller>

Ernst Toller (Samotschin, 1 december 1893 – New York, 22 mei 1939) was een Duits schrijver uit het expressi-onisme, later neigend naar de Nieuwe Zakelijkheid.

Leven

Toller was de zoon van een welgesteld joods kooplie-dengezin. Zijn leven en carrière worden gekenmerkt door een duidelijke evolutie in maatschappelijke en artistieke opvattingen. Aanvankelijk studeerde hij rechten te Grenoble, maar met het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog werd hij vrijwilliger. Daar hij echter zwaargewond en ziek werd, ontsloeg men hem in 1916, waarop hij literatuur en politicologie in Mün-chen, en later Heidelberg, aanvatte. Tijdens deze ja-ren veranderde hij het geweer van schouder en werd een overtuigd pacifist, met sterk socialistische voor-keuren. Toen er in 1918 revolutie uitbrak in Beieren, was Toller een van de prominente voorvechters van de Beierse Radenrepubliek; ook sympathiseerde hij met de arbeiders in de wapenindustrie, die in staking waren gegaan. Uiteindelijk werd hij voorzitter van de verschillende raden. Zijn eerste toneelstuk, *Die Wandlung*, gaat grotendeels over zijn eigen koerswij-ziging.

Na de oprichting van de Weimarrepubliek werd Toller tot vijf jaar opsluiting veroordeeld, en het was in zijn gevangenschap dat hij zijn voornaamste wer-ken schreef, waaronder *Masse Mensch* en *Hinkemann* (oorspronkelijk *Der deutsche Hinkemann*); dit laatste stuk, een tragedie, illustreert Tollers evolutie richting Nieuwe Zakelijkheid. Ideologisch spreekt uit de wer-ken een radicaal-links gedachtegoed. Tevens publiceer-de hij een gedichtbundel over het gevangenisleven, *Das Schwalbenbuch*, en later, in 1935, een boek met correspondentie vanuit de hechtenis. Na zijn vrijla-ting ging hij in Berlijn wonen; hij schreef nog onder andere het toneelstuk *Hoppla, wir leben!*, alsmede tal-loze essays, kritische verhandelingen en dies meer.

In 1933, met de machtsovername door de NSDAP, ging Toller in ballingschap naar Zwitserland; hij publi-

ceerde in dat jaar nog een autobiografie, *Eine Jugend in Deutschland*, maar vermits Toller zowel jood als com-munist was, werden zijn boeken verboden en publie-kelijk verbrand. In 1934 verhuisde hij naar Engeland; hij schreef nog een stuk in het Engels, *Pastor Hall*, en gaf in 1939 een reeks voordrachten in de VS. Tijdens deze tournee verhing hij zich.

Een centraal thema in Tollers werk is het streven naar sociale rechtvaardigheid zonder bloedvergieten: reeds in de statische 'tafereelstukken' uit zijn vroege peri-ode exploreert hij de verschillende mogelijkheden die voorhanden zijn om een revolutie te bewerkstelli-gen, waarbij elk personage een andere politiek sym-boliseert. In de komedie *Der entfesselte Wotan* houdt hij zich met de massapsychologie bezig, een fenomeen waarvan hij reeds zeer vroeg het gevaar inzag, in de vorm van het opkomende fascisme. Het levens-grote dilemma van Toller is dat hij resoluut partij koos voor de onderdrukte massa, maar tegelijkertijd buitengewoon bang was van de potentiële vernieti-gingskracht die van die massa uitging. In *Masse Mensch* predikt de heldin, Sonja Irene L., de rechtvaardigheid

aan de arbeidersmassa, maar wordt ontgoocheld wanneer de menigte haar macht gaat misbruiken en tot een nieuwe onderdrukker verwordt; uiteindelijk kiest Sonja voor de dood.

Hoppla, wir leben! werd door Erwin Piscator geregisseerd: het is een stuk dat de toeschouwer tot nadenken moet stemmen over de verschillende maatschappelijke opties, zonder er een van op te willen dringen. Van al zijn stukken is echter *Hinkemann* nog het populairst, en van Tollers autobiografie verscheen een Nederlandse vertaling. Technisch-dramaturgisch zocht Toller steeds naar vernieuwing in het theater; zijn werken maken veelvuldig van speciale klank- en lichteffecten gebruik, en streven naar experiment.

Werken

- 1919 *Die Wandlung. Das Ringen eines Menschen*
- 1920 *Masse Mensch. Ein Stück aus der sozialen Revolution des zwanzigsten Jahrhunderts*
- 1922 *Die Maschinenstürmer. Drama aus der Zeit der Ludditenbewegung in England*
- 1923 *Der deutsche Hinkemann*
- 1924 *Der entfesselte Wotan*
- 1924 *Das Schwalbenbuch*
- 1927 *Hoppla, wir leben!*
- 1930 *Feuer aus den Kesseln!*
- 1933 *Eine Jugend in Deutschland*
- 1935 *Briefe aus dem Gefängnis*
- 1939 *Pastor Hall*